Uluslararası Hukuk Perspektifinden Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Konusundaki Bölgesel ve Küresel Düzenlemeler ile Yeni Çareler(*)

Regional and Global Regulations and New Remedies on the Prevention of Violence Against Women from the Perspective of International Law

Ahmet ULUTAŞ(**)

Öz:

Bu çalışmada, esas itibarıyla kadına karşı şiddetin önlenmesi konusundaki, bölgesel ve küresel uluslararası hukuk düzenlemeleri ele alınarak incelenmiştir. Bu yapılırken mesele bölgesel ve küresel perspektiften değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, esas itibarıyla "*Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Amerikalılararası Sözleşme*" ele alınmıştır. Söz konusu Sözleşme, Amerikan Devletler Örgütü (OAS) bünyesinde hazırlanarak 9 Haziran 1994 tarihinde imzaya açılmış, 3 Mayıs 1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir (m.21). Sözleşme, bölgesel düzeyde kadına karşı şiddet konusunda hazırlanmış ilk Sözleşme niteliği taşımaktadır. Aşağıda ana hatları ve maddeleri itibarıyla getirdiği hükümler incelenen Sözleşme, anılan Örgüte üye olmayan devletlerin de katılımına da açıktır (m.17). Sözleşme toplam 5 Bölüm ve 25 maddeden oluşmaktadır. Buna göre, Sözleşmenin 1'inci Bölümü'nde Tanım ve Kapsam'a, 2'nci Bölümü'nde korunan haklara, 3'üncü Bölümü'nde Taraf Devletlerin görev ve sorumluluklarına, 4'üncü Bölümü'nde Amerikan Devletleri Koruma Mekanizmalarına ve son olarak 5'inci Bölüm'de ise genel hükümlere yer verilmiştir. Çalışma kapsamında ayrıca Türkiye'nin kadına karşı şiddet konusundaki ulusal mevzuatı ve uluslararası hukuk bakımından taraf olduğu sözleşmeler ile tanıdığı bireysel başvuru yollarına da işaret edilerek önümüzdeki dönemde bu alanda küresel düzeyde yapılabilecekler konusunda öneriler ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler:

Kadına Karşı Şiddet, Haklar, Ödevler, Yeni Çareler, Amerikan Devletler Örgütü.

(*) **Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih:** 12.01.2023
Yayınlanmasının Kabul Edildiği Tarih: 23.01.2023

DOI: 10.58733/imhfd.1267374

Bu makaleye atıf için; ULUTAŞ, Ahmet, "*Uluslararası Hukuk Perspektifinden Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Konusundaki Bölgesel ve Küresel Düzenlemeler ile Yeni Çareler*", **İMHFD**, C. 8, S. 1, 2023, s. 179-207.

(**) Hâkim, Dr., Adalet Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü / Ankara - Türkiye
E-posta: ahmetulutas1@gmail.com
Orcid: https://orcid.org/0000-0001-5529-3048

Abstract:

In this study, essentially regional and global international law regulations on the prevention of violence against women, have been examined. While doing this, the issue has been evaluated from a regional and global perspective. In this context, the "*Inter-American Convention on the Prevention, Punishment and Eradication of Violence against Women*" has been discussed. The Convention was prepared within the Organization of American States (OAS) and opened for signature on 9 June 1994. It entered into force on 3 May 1995 in accordance with Article 21 of the Convention. The Convention in question is the first Convention on violence against women at the regional level. The Convention, evaluated below, is open to the participation of States that are not members of the said Organization (Article 17). The Convention consists of a total of 5 Chapters and 25 Articles. Accordingly, the Definition and Scope of the Covenant in Chapter 1, the rights protected in Chapter 2, the duties and responsibilities of States Parties in Chapter 3, the American States protection mechanisms in Chapter 4, and finally General provisions are included in Chapter 5. Also, within the scope of the study, Turkey's national legislation on violence against women and girls, the conventions to which it is a party in terms of international law, and the individual application remedies it recognizes have been pointed out, and suggestions have been put forward on what can be done at the global level in the coming period.

Keywords:

Violence Against Women, Rights, Duties, New Remedies, Organization of American States.

GİRİŞ

Kadına yönelik şiddet, son derece karmaşık ve ciddiyetle ele alınması gereken bir olgudur. Şiddetin çok sayıda amacı olabilmekle birlikte genellikle baskın amacının, genel olarak kadının davranışlarını korkuya dayalı olarak kontrol etmek olduğu belirtilmektedir. Esasen dar anlamıyla kadına yönelik şiddet, kadının fiziksel, cinsel veya psikolojik olarak zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması kuvvetle muhtemel olan hareketler olarak kendini göstermektedir. Kadına yönelik şiddet, kadınların yaşama, sağlık ve beslenme, eğitim, kendini geliştirme, toplumsal ve ekonomik yaşama etkin katılım gibi temel insan haklarını ve özgürlüklerini ihlal eden önemli bir toplumsal sorun olarak kabul edilmektedir.[1]

Kadına yönelik şiddet kavramı, Dünya Sağlık Örgütü tarafından "kadının bedensel bütünlüğüne sırf kadın olduğu için yapılan her türlü fiziksel, cinsel veya psikolojik müdahaleler sonucunda kadının zarar görmesi ve toplum içinde veya özel yaşamında kadına baskı uygulanarak özgürlüklerinin keyfi olarak kısıtlanması" şeklinde tanımlanmıştır.[2]

---

1 AKKAŞ, İbrahim / UYANIK, Zeki, "Kadına Yönelik Şiddet", **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi**, 6 (1), 2016, (ss. 32-42), s. 37.

2 EDİZ, Ayşe / ALTAN, Şenol, "Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Bir Alan Araştırması", **TBB Dergisi**, 2017 (özel sayı), (ss. 397-410), s. 400.

Esasen şiddet kelimesi sözlük anlamı itibarıyla "*Bir hareketin, bir gücün derecesi, yeğinlik, sertlik, kaba güç, bir hareketten doğan güç, duygu veya davranışta aşırılık*" olarak tanımlanmıştır.[3]

Öte yandan, Aytaç ve diğerlerine göre Anayasanın 17'nci maddesinde "*Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz*" hükmü yer almaktadır. Buradan yola çıkarak kadına yönelik şiddet, mevcut anayasal hakkın ihlal edilmesi anlamına gelmektedir.[4]

Bu çalışmada, küresel bir mesele olan kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusundaki, ulusal ve uluslararası boyutlarıyla ahdi durum ele alınarak incelenmiştir. Bu yapılırken mesele bölgesel ve küresel perspektiften ele alınarak incelenmiştir.

Öte yandan, bilhassa Kovid 19 salgınıyla birlikte küresel düzeyde arttığı belirtilen kadına karşı şiddet olayları karşısında, bu konuda müstakil ve spesifik olarak kadına karşı şiddet konusundaki önlem ve yaptırımları içeren bir belgeye her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulduğu akla gelmektedir.[5]

Bu kapsamda, öncelikle aşağıda kadına karşı şiddetin önlenmesi konusundaki bölgesel ve küresel düzeyde bugüne kadar kabul ve ilan edilen belli başlı

---

[3] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://sozluk.gov.tr/, E.T. 17.04.2022.

[4] AYTAÇ, Serpil / ETEMAN, Fatma Sert / AYDIN, Gülşen Çetin / REÇBER, Bircan / SEZEN, Hayrettin Kemal, "Kadına Yönelik Şiddetin Dünü, Bugünü, Yarını: Kestirim Tabanlı Bir Araştırma", **Sosyoloji Konferansları**, No: 54 (2016-2), (ss. 275-297), s. 284; https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/267920, E.T. 17.04.2022; Türk hukuku bakımından, Anayasanın 15'inci maddesinde yer alan "*Madde 15 - Savaş, seferberlik (...) veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.*" düzenlemesi uyarınca temel hak ve hürriyetlerin kısıtlanmasında milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere atıf yapılmış ve milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, temel hak ve hürriyetlerin kısıtlanabileceği hususu açıkça belirtilmiştir. Diğer bir deyişle, hukukumuz bakımından temel hak ve hürriyetlere milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırı bir kısıtlama getirilemeyecektir. Milletlerarası hukukun ne olduğu/hukuktan ne anlaşılması gerektiği hususunda ise BM Şartına ekli Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 38'inci maddesi yol gösterici nitelik taşımaktadır. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. ÖZBUDUN, Ergun, **Türk Anayasa Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 382, 384.

[5] Bu konuda daha geniş bilgi için Dünya Sağlık Örgütü tarafından hazırlanan ve 9 Mart 2021 tarihinde açıklanan "Violence Against Women Prevalence Estimates, 2018" isimli rapor için bkz. https://www.who.int/publications/i/item/9789240022256, E.T. 17.08.2022; Keza konuyla ilgili Avrupa Parlamentosunun 5 Mayıs 2022 tarihli ve "*European Parliament resolution of 5 May 2022 on the impact of the war against Ukraine on women (2022/2633(RSP))*" başlıklı kararı için bkz. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0206_EN.html, E.T. 22.08.2022.

uluslararası standartlar ortaya konulmuştur. Diğer bir deyişle, bu konuda küresel ve bölgesel enstrümanlar sınıflaması yapılmıştır. Devamla, Türk hukuku bakımından kadına karşı şiddetin önlenmesi konusundaki iç hukuktaki düzenleme ve tedbirlerinin yanı sıra taraf olunan uluslararası sözleşmeler çerçevesinde ahdi durum kısaca ortaya konulmuştur.

Çalışmamız bakımından önem taşıyan ve bölgesel ve küresel düzeyde kayda değer bir belge niteliğine sahip olan "*Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Amerikalılararası Sözleşme*" ise geniş bir şekilde ele alınmış ve getirdiği hükümler bakımından ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Daha sonra, konuyla ilgili hukuki teşhis ve küresel düzeyde düzenleme boşluğu tespiti yapılmıştır. Bu noktada, çalışmamızda küresel düzeyde geçerli olan ve kadına karşı şiddetin önlenmesi konusunda ayrıntılı ve spesifik hükümler taşıyan müstakil bir sözleşmeye veya ek protokole ihtiyaç duyulduğu tezinden hareketle konuya ilişkin değerlendirme ve önerilere yer verilmiştir.

I. KÜRESEL DÜZEYDEKİ ULUSLARARASI STANDARTLAR

Kadına karşı şiddetin önlenmesi konusundaki uluslararası standartlardan söz edilirken küresel düzeyde ilk akla gelen mekanizma Birleşmiş Milletlerdir (BM). Gerçekten de kuruluşu itibarıyla başat amaç olarak insan haklarının korunması amacıyla kurulmamış olsa da BM, zaman içinde insan hakları konusunda standart belirleme ve belirlediği bu standartların küresel düzeyde uygulanmasını takip etme konusunda önemli belge ve mekanizmaları ortaya koymuştur. BM'nin ele aldığımız konu bakımından önemli yönü ise yetkisinin küresel düzeyde geçerli olmasıdır. Dolayısıyla, ortaya konulan standartlar, belgeler ve mekanizmaların etkisi belirli bir bölge ile sınırlı olmayıp evrensel nitelik ve geçerlilik taşımaktadır. Bu kapsamda mesele incelendiğinde, BM'nin bugüne kadar, kadına karşı şiddetin önlenmesi, gerçekleşmesi halinde ise etkin yaptırımlara bağlanması konusunda bağlayıcı nitelik taşıyan ve taşımayan çok sayıda belge ve kararı ortaya koyduğu görülmektedir. Aşağıdaki bilgiler, BM resmi sayfasından alınarak hazırlanmış olup söz konusu belgeler şunlardır:[6]

1) Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi (Universal Declaration of Human Rights);

[6] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://www.ohchr.org/en/issues/women/srwomen/pages/srwomenindex.aspx#:~:text=Ms.,from%20the%20University%20of%20Zagreb, E.T. 08.04.2021.

2) Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (International Covenant on Civil and Political Rights);

3) Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights);

4) Evlilik Rızası, Asgari Evlilik Yaşı ve Evliliklerin Kaydı Hakkında Sözleşme (Convention on Consent to Marriage, Minimum Age for Marriage and Registration of Marriages);

5) Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (Convention on the Elimination of All forms of Discrimination against Women);

6) Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol (Optional Protocol to the Convention on the Elimination of Discrimination against Women);

7) Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi, Kadına Karşı Şiddet Hakkındaki 19 No.lu Genel Tavsiye (Committee for the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), General recommendation No. 19 (1992) on violence against women);[7]

8) Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi, çatışma önleme, çatışma ve çatışma sonrası durumlarda kadınlar Hakkındaki 30 No.lu (2013) Genel Tavsiye (Committee for the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), General recommendation No. 30 (2013) on women in conflict prevention, conflict and post-conflict situations);

---

[7] *Demir*'e göre, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Avrupa İnsan hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) dinamizm ve etkinliğinin korunarak sürdürülebilmesi için Sözleşmeyi diğer ilgili uluslararası insan hakları belgeleri ve içtihadı ışığında yorumlamaktadır. AİHM, Sözleşmeyi yaşayan bir enstrüman olarak değerlendirir ve Sözleşmeyi yorumlarken, ortak değerlere ve uluslararası hukukta ortaya çıkmakta olan oydaşmaya büyük önem verir. Mahkemenin, *Opuz v. Türkiye* kararında (2009), Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nin yanı sıra Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi'nin Kadına Karşı Şiddet Hakkındaki 19 No.lu Genel Tavsiyesini de ilgili uluslararası hukuk olarak kabul etmesi, insan hakları hukuku bakımından bir dönüm noktası teşkil etmiş ve kadına karşı şiddet konusunda yeni ve derinlikli bir analizi ortaya koymuştur. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. DEMİR, Ebru, "The European Court of Human Rights' Engagement with International Human Rights Instruments: Looking at the Cases of Domestic Violence", **The Age of Human Rights Journal**, 17 (December, 2021) (ss. 79-96), s. 79, 84; Keza AİHM yine *Opuz v. Türkiye* kararında, CEDAW'ın yanı sıra Belém Do Pará Sözleşmesi gibi uluslararası sözleşmeler ile uluslararası yargısal ve hukuksal kurumların bağlayıcı olmayan (soft law) kararlarını da göz önüne alarak devletin kadını şiddete karşı korumada yetersiz kalmasını, kadının kanun önünde eşit korunma hakkının ihlali olarak değerlendirmiştir. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Articles 2, 3 and 14, Equal Access to Justice in the Case-Law of the European Court of Human Rights on Violence against Women, Research Division, Council of Europe/European Court of Human Rights, 2015, s. 16; https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_equal_access_justice_violence_women_ENG.PDF, E.T. 20.08.2022.

9) Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi, 19 No.lu Genel Tavsiyeyi Güncelleyen, kadına karşı cinsiyet temelli şiddete ilişkin 35 No.lu (2017) Genel Tavsiye (Committee for the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), General recommendation No. 35 (2017) on gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19);

10) Acil Durumlarda ve Silahlı Çatışmalarda Kadın ve Çocukların Korunmasına Dair Bildiri (Declaration on the Protection of Women and Children in Emergency and Armed Conflict);

11) Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı Sözleşme'nin İnsan Ticareti, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticareti Ek Protokolü (Trafficking in persons, especially women and children Protocol to the Convention against Transnational Organized Crime);

12) İnsan Hakları ve İnsan Ticaretine İlişkin Tavsiye Edilen İlkeler ve Rehberler: E/2002/68/Add.1 (Recommended Principles and Guidelines on Human Rights and Human Trafficking: E/2002/68/Add.1);

13) İnsan Ticaretinin ve Başkalarının Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Cezalandırılmasına Dair Sözleşme (Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others);

14) Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Bildirge (Declaration on the Elimination of Violence against Women)[8];

15) Savaş Zamanında Sivillerin Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi (Geneva Convention relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War);

16) 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerine Ek Protokol ve Uluslararası Olmayan Silahlı Çatışmaların Mağdurlarının Korunmasına İlişkin Protokol (Protokol II) (Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts, Protocol II).[9]

---

[8] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. GEMALMAZ, Mehmet Semih, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, Legal, İstanbul, 2010, s. 655; Ayrıca bkz. AMIRTHALINGAM, Kumaralingam, "Women's Rights, International Norms, and Domestic Violence: Asian Perspectives", (in Dianne OTTO (Ed.), **Gender Issues and Human Rights**, Volume III, Elgar Research Collection, 2013, (ss. 580-605)), s. 601; BM İnsan Hakları Komitesinin kadın erkek eşitliği hakkındaki Genel Yorumu (General Comment 4 (1981); Article 3. Assurance of equal Rights for men and women) dâhil Komitenin ilgili diğer Genel Yorumları listesi için bkz. TYAGI, Yogesh, **The UN Human Rights Committee**, Cambridge, 2011, s. 286.

[9] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. TÜTÜNCÜ, Ayşe Nur, **İnsancıl Hukuka Giriş**, Beta, İstanbul, 4. Bası, 2019, s. 63-64.

Yukarıda açıklanan belge, bildirge, sözleşme ve ek protokollerin yanı sıra 25 Eylül 1969 tarihinde kurulan ve hâlihazırda dünya çapında 57 üyesi bulunan İslâm İşbirliği Teşkilatı (İİT) bünyesinde hazırlanan ve 5 Ağustos 1990 tarihinde benimsenen Kahire Deklarasyonu'nun 5/c maddesindeki: "*Devlet ve toplum, ailenin ve üyelerinin haklarının korunmasını, aile bağlarının güçlendirilmesini ve üyeleri arasındaki ilişkilerde özellikle kadınlara, çocuklara, engellilere ve yaşlılara karşı her türlü şiddet ve istismarın yasaklanmasını sağlar.*" hükmüyle kadına karşı şiddeti yasaklayan düzenlemeye yer verildiği görülmektedir. Her ne kadar, söz konusu Deklarasyon, uluslararası hukuk bakımından bir sözleşme olarak kabul edilip bağlayıcı nitelik taşımasa da, kadına karşı şiddeti yasaklayan sarih düzenleme içermesi ve devlete ve topluma bu yönde bir koruma sağlama yükümlülüğü öngörmesi bakımından önem taşımaktadır.[10]

Ayrıca, İslâm İşbirliği Teşkilatı (İİT) bünyesinde bir organizasyon olan "*İİT Kadın Kalkınma Örgütü Statüsü*"nün daha başlangıcında (Statute of the OIC Women Development Organization) yer alan giriş kısmında "*İslâmın kadınlara yüksek değer verdiğine ve onların refahı ve korunmasının amaçlarından biri olduğuna inanarak*" (Believing that Islam holds women in high esteem and makes their welfare and protection one of its goals, preamble, para.2)" ibaresine yer verilmesinin önem taşıdığı ve örgüt amaçları bakımından daha baştan kadının refahı ve korunmasının altının çizilmesinin Örgüt faaliyetleri bakımından önemli bir unsur olacağı ve diğer kuruluşlar bakımından emsal teşkil edebileceği akla gelmektedir.[11]

II. BÖLGESEL DÜZEYDEKİ ULUSLARARASI STANDARTLAR

Yukarıda kadına karşı şiddetin önlenmesi konusundaki küresel standartları belirleyen belli başlı sözleşme, ek protokol, karar ve bildirgelere yer verilmiştir. Bu başlık altında ise bölgesel düzeyde kabul ve ilan edilmiş uluslararası standartlardan belli başlı olanlarına aşağıda yer verilmektedir. Elbette burada yer

---

[10] The Cairo Declaration of the Organization of Islamic Cooperation on Human Rights, Article 5/c: "The State and society shall ensure the protection of the rights of the family and its members, strengthening of the family ties, and the prohibition of all forms of violence or abuse in the relations among its members, particularly against women, children, persons with disabilities and the elderly.". Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://www.oic-oci.org/upload/pages/conventions/en/CDHRI_2021_ENG.pdf, E.T. 20.03.2022; Ayrıca bkz. DOST, Süleyman, "Uluslararası Bir İnsan Hakları Belgesi Olarak Arap İnsan Hakları Sözleşmesi", **TAAD**, Y. 9, S. 35 (Temmuz 2018), (ss. 81-110), s. 88; Bu konuda farklı bir görüş için bkz. ARMAĞAN, Servet, **İslâm Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 6. Baskı, Ankara, 2006, s. 30-31.

[11] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://ww1.oic-oci.org/english/convenion/Statue_of_the_oic_women_development_org_en.pdf, E.T. 20.03.2022.

verilen belgeler tüketici bir sayımın ürünü olarak kabul edilmemelidir. Buna göre, belli başlı bölgesel düzenlemeler şunlardır:

1) Kadına Yönelik Şiddet ve Ev içi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence);

2) Afrika İnsan ve Halkların Hakları Şartı (African Charter on Human and Peoples' Rights);

3) Afrika'da Kadın Haklarına İlişkin İnsan ve Halkların Haklarına Dair Afrika Şartı Ek Protokolü (Protocol to the African Charter on Human and Peoples' Rights on the Rights of Women in Africa, Maputo, Mozambique, 11 July 2003);

4) "Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Amerikalılararası Sözleşme "Belém Do Pará Sözleşmesi" (Inter-American Convention on the Prevention, Punishment and Eradication of Violence against Women "Convention of Belém Do Pará").

Yukarıda maruz bölgesel sözleşmeler içinde kapsamı ve mahiyeti itibarıyla çalışmamız bakımından önem taşıyan "Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Amerikalılararası Sözleşme", diğer adıyla "Belém Do Pará Sözleşmesi" aşağıda daha geniş bir şekilde ele alınarak incelenecektir.

III. BM KADINA KARŞI ŞİDDET, BUNUN NEDENLERİ VE SONUÇLARI ÖZEL RAPORTÖRÜ

A. Özel Raportörlük Görevinin İhdası

BM İnsan Hakları Komisyonu, 4 Mart 1994'te (karar 1994/45) nedenleri ve sonuçları dâhil olmak üzere kadına yönelik şiddetle ilgili bir Özel Raportör atamıştır (United Nations Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences). Özel Raportör, İnsan Hakları Konseyi'nin 1/102 sayılı kararı uyarınca, Mart 2006'dan bu yana BM İnsan Hakları Konseyi'ne rapor vermektedir. Söz konusu özel raportörlük görevinin süresi en son 2019 yılında 41/17 sayılı kararla yenilenmiştir.[12]

[12] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://www.ohchr.org/en/issues/women/srwomen/pages/srwomenindex.aspx, E.T. 11.06.2021.

B. Özel Raportörlük Görevinin İhdas Amacı ve Özel Raportör

Kadına yönelik şiddet her yerde kadınların hayatını mahvetmeye devam ederken, kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasına yönelik ilk bağımsız insan hakları mekanizması olarak Kadına Yönelik Şiddet, Bunun Nedenleri ve Sonuçları Özel Raportörü'nün görevlendirilmesi, küresel kadın hakları hareketi içinde önemli bir mihenk taşı olarak kabul edilmektedir. Bu görevin ihdasıyla esasen BM, kadına yönelik şiddeti sadece bir insan hakları ihlali olarak kabul etmekle kalmamış, aynı zamanda Özel Raportör'ü kadına yönelik şiddetin BM insan hakları çerçevesine ve mekanizmalarına entegre edilmesini sağlamakla görevlendirmiştir.[13]

Özel Raportör, başta Kadına Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi olmak üzere bu alandaki bölgesel ve küresel mekanizmalar ve sivil toplum kuruluşları ile yakın diyalog halinde çalışır. Bu kapsamda, 8 Kasım 2018 tarihinde Cenevre'de Özel Raportör, "*CEDAW Komitesi ile İşbirliği Çerçevesi*"ni (Framework of Cooperation between the CEDAW Committee and the Special Rapporteur on Violence against Women) imzalamıştır. Bu İşbirliği Çerçevesi isimli belgenin başlıca amaçları, hâlihazırda var olan işbirliğini güçlendirmek, cinsiyet temelli şiddetle mücadele edilmesi ve önlenmesi yoluyla kadınların haklarını ilerletmek, CEDAW'ın ve Komitenin 35 No.lu Tavsiyenin uygulanmasını desteklemek şeklinde belirtilmiştir.[14]

Hâlihazırda bu görevde bulunan Ms. Reem Alsalem (Ürdün), Ağustos 2021'den beri Kadına Yönelik Şiddet, Nedenleri ve Sonuçları konusunda BM Özel Raportörüdür.[15]

Özel Raportör Ms. Reem Alsalem, 18-27 Temmuz 2022 tarihleri arasında Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Özel Raportör tarafından yapılan açıklamada, söz konusu ziyarete ilişkin nihai raporun Haziran 2023 tarihinde BM İnsan Hakları Konseyine sunulacağı belirtilmiştir.[16]

---

13 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://www.ohchr.org/en/issues/women/srwomen/pages/srwomenindex.aspx, E.T. 11.06.2021.

14 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. Framework of Cooperation between the CEDAW Committee and the Special Rapporteur on Violence against Women; https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_SUS_8787_E.pdf, E.T. 05.06.2022.

15 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-violence-against-women, E.T. 20.03.2022.

16 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. UN expert to visit Türkiye to assess violence against women; https://www.ohchr.org/en/media-advisories/2022/07/un-expert-visit-turkiye-assess-violence-against-women, E.T. 17.08.2022.

IV. KADINLARA YÖNELİK ŞİDDETİN ÖNLENMESİ, CEZALANDIRILMASI VE ORTADAN KALDIRILMASINA DAİR AMERİKALILARARASI SÖZLEŞME HÜKÜMLERİNİN İNCELENMESİ

Yukarıda belirtildiği gibi Amerikan Devletler Örgütü bünyesinde hazırlanarak 09.06.1994 tarihinde imzaya açılan ve bu alanda dünyada ilk bağlayıcı uluslararası Sözleşme niteliği taşıdığı kabul edilen "Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılmasına Dair Amerikalılararası Sözleşme" toplam 25 maddeden oluşmaktadır. Hâlihazırda söz konusu Sözleşmeye 32 devlet taraf bulunmaktadır. Sözleşmeye ilişkin resmi internet sayfasının incelenmesinden, Sözleşmeye ABD ve Kanada'nın taraf olmadıkları anlaşılmıştır. Sözleşme, 21'inci maddesi uyarınca, ikinci onay belgesinin tevdiini takip eden 30'uncu gün olan 03.05.1995 tarihinde yürürlüğe girmiştir.[17]

- Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılmasına Dair Amerikalı Devletler Sözleşmesi'nin (Belém do Pará Sözleşmesi) Başlangıç Bölümünde işbu Sözleşme'ye Taraf Devletlerin;
- İnsan haklarına tam saygının, Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisi ve İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde güvence altına alındığını ve diğer uluslararası ve bölgesel belgelerde yeniden tasdik edildiğini kabul ederek;
- Kadınlara yönelik şiddetin, kadınların insan hak ve temel özgürlüklerine karşı bir ihlâl teşkil ettiğini ve bu hak ve özgürlüklerin gözetilmesini, kullanımını ve bunlardan yararlanılmasını olumsuz etkilediğini veya geçersiz kıldığını ileri sürerek;
- Kadınlara yönelik şiddetin, insan onuruna karşı bir suç ve kadınlarla erkekler arasında tarih boyunca süregelen eşitsiz güç ilişkilerinin bir tezahürü olmasından endişe duyarak;
- Amerikalı Devletler Kadın Komisyonu'nun Yirmibeşinci Delegeler Kurulu'nca kabul edilen, Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi'ni hatırlatarak ve kadınlara yönelik şiddetin, sınıf, ırk veya etnik

[17] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. http://www.oas.org/juridico/english/sigs/a-61.html, E.T. 20.03.2022; Ayrıca bkz. ÖNCÜ, Gülay ARSLAN, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Kadına Karşı Aile İçi Şiddet Olgusu ve Bununla Mücadele Araçları", **Public and Private International Law Bulletin**, Vol. 32, Iss. 2, (ss. 1-37), s. 6-7; ÖZKAN, Gizem, "Kadına Yönelik Şiddet - Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme", **Hacettepe HFD**, 7(1), 2017, (ss. 533-564), s. 558; RUBINSTEIN, Helen, Time for a Change: The Need for a Binding International Treaty on Violence Against Women, s. 34; https://globalrightsforwomen.org/wp-content/uploads/2018/11/Time_for_a_Change.pdf, E.T. 28.05.2022.

grup, gelir, kültür, eğitim seviyesi, yaş veya din gözetmeksizin toplumun her kesiminine yayıldığını ve toplumu en temelinden sarstığını bildirerek;

- Kadınlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasının, kadınların bireysel ve toplumsal gelişimleri ve toplumun her kesimine tam ve eşit katılımları açısından zarurî olduğuna inanarak; ve
- Amerikan Devletler Örgütü çerçevesinde kadınlara yönelik şiddetin tüm biçimlerinin önlenmesi, cezalandırılması ve ortadan kaldırılmasına dair bir sözleşme kabul edilmesinin, kadınların haklarının korunması ve onlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılması hususunda olumlu bir katkı teşkil ettiğine kâni olarak; takip eden maddelerde mutabık kalmış oldukları belirtilmektedir.

Sözleşmenin "Tanım ve Uygulama Kapsamı" başlıklı 1'inci Bölümü'nde 2 madde yer almaktadır. Buna göre, Sözleşmenin 1'inci maddesinde, işbu Sözleşme'nin amaçlarına uygun olarak, kadınlara yönelik şiddet, ister kamusal isterse özel alanda olsun, kadınların ölmesine ya da fiziksel, cinsel veya psikolojik açıdan zarar görmesine ya da acı çekmesine sebebiyet veren, cinsiyete dayalı her tür eylem veya davranış olarak anlaşılacaktır.

Sözleşme'nin 2'nci maddesi uyarınca kadınlara yönelik şiddetin:

a) fail kadınla aynı evi paylaşıyor veya paylaşmış olsun ya da olmasın, aile veya ailevi bir grup ya da kişilerarası diğer herhangi bir ilişki içerisinde vuku bulan ve diğerlerinin yanı sıra, tecavüz, darp ve cinsel istismar içeren;

b) toplum içerisinde vuku bulan ve herhangi bir kişi tarafından işlenen, diğerlerinin yanı sıra, iş yerinde ve aynı zamanda eğitim kurumlarında, sağlık tesislerinde veya başka herhangi bir yerde tecavüz, cinsel istismar, işkence, insan kaçakçılığı, zorla fuhuş, adam kaçırma ve cinsel taciz içeren;

c) vuku bulduğu yerin herhangi bir önemi olmaksızın, devlet veya devlet görevlilerince işlenen veya görmezden gelinen;

fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddeti içerdiği kabul edilecektir.

Sözleşmenin "Korunan Haklar" başlıklı 2'nci Bölümü'nde ise toplam 4 madde yer almaktadır. Buna göre, Sözleşme'nin 3'üncü maddesi uyarınca, her kadın, gerek kamusal gerekse özel alanda şiddetten uzak olma hakkına sahiptir.

Sözleşmenin 4'üncü maddesi uyarınca, her kadın, insan haklarına ilişkin bölgesel ve uluslararası belgelerde somutlaştırılan (vücut bulan) tüm insan hak

ve özgürlüklerinin tanınması, bunlardan yararlanılması, kullanılması ve korunması hakkına sahiptir. Bu haklar, diğerlerinin yanı sıra şunları içerir:

a) hayatına saygı gösterilmesi hakkı;

b) fiziksel, ruhsal ve manevî bütünlüğüne saygı gösterilmesi hakkı;

c) kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı;

d) işkenceye maruz kalmama hakkı;

e) kişinin doğuştan gelen onuruna saygı gösterilmesi ve ailesinin korunması hakkı;

f) yasalar önünde ve yasalar tarafından eşit korunma hakkı;

g) haklarını ihlâl eden eylemler karşısında koruma sağlanması amacıyla yetkili bir mahkemeye basit ve ivedi şekilde başvuru hakkı;

h) serbestçe toplanma hakkı;

i) yasalar çerçevesinde dinini ve inançlarını açıkça ifade etme hakkı; ve

j) ülkesinde kamu hizmetine eşit erişim ve karar alma süreci dâhil olmak üzere kamu işlerinin yürütülmesinde yer alma hakkı.

Sözleşmenin 5'inci maddesi uyarınca, her kadın; medenî, siyasî, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını serbestçe ve tam olarak kullanma hakkına sahiptir ve insan haklarına ilişkin bölgesel ve uluslararası belgelerde somutlaştırılan bu hakların tam olarak korunduğuna istinat edebilir. Taraf Devletler, kadınlara yönelik şiddetin, bu hakların kullanımını engellediğini ve geçersiz kıldığını kabul eder.

Sözleşmenin 6'ncı maddesi uyarınca, her kadının şiddetten uzak olma hakkı, diğerlerinin yanı sıra şunları içerir:

a) Kadınların, ayrımcılığın tüm biçimlerinden uzak olma hakkı; ve

b) Kadınların, aşağılama veya boyun eğdirme düşüncesine dayalı basmakalıp davranış biçimlerinden ve sosyal ve kültürel uygulamalardan uzak şekilde değer ve eğitim görme hakkı.

Sözleşme'nin "Devletlerin Görevleri" başlıklı 3'üncü Bölümü'nde toplam 3 madde bulunmaktadır. Buna göre, Sözleşmenin 7'nci maddesi uyarınca, Taraf Devletler kadınlara yönelik şiddetin tüm biçimlerini kınar ve uygun olan tüm araçlarla ve gecikmeksizin, bu tür şiddeti önlemeye, cezalandırmaya ve ortadan

kaldırmaya yönelik politikalar izlemeyi kabul ve şunları gerçekleştirmeyi taahhüt eder:

a) kadınlara yönelik herhangi bir şiddet eyleminde veya uygulamasında bulunmaktan kaçınmak ve makamlarının, yetkililerinin, personelinin, temsilcilerinin ve kurumlarının bu yükümlülüğe uygun şekilde hareket etmesini temin etmek;

b) kadınlara yönelik şiddeti engellemek, soruşturmak ve cezalandırmak için gerekli özeni göstermek;

c) iç mevzuatlarına, kadınlara yönelik şiddetin engellenmesi, cezalandırılması ve ortadan kaldırılması için gerek duyulabilecek cezaî, hukukî, idarî ve diğer her tür hükmü eklemek ve gereken hallerde uygun idarî tedbirleri almak;

d) faili, söz konusu kadını taciz etmekten, sindirmekten veya tehdit etmekten, ya da kadının yaşamını veya bütünlüğünü zedeleyen veya tehlikeye atan veya malına zarar veren herhangi bir yönteme başvurmaktan kaçınmaya mecbur etmek üzere yasal tedbirler almak;

e) mevcut yasa ve düzenlemeleri değiştirmek veya yürürlükten kaldırmak ya da kadınlara yönelik şiddetin devam etmesini ve hoşgörülmesini sağlayan yasal veya mutat uygulamaları değiştirmek üzere, yasal tedbirler dâhil olmak üzere gerekli tüm tedbirleri almak;

f) şiddete maruz kalmış kadınlara yönelik olarak, diğerlerinin yanı sıra, koruyucu tedbirler, zamanında duruşma yapılması ve bu tür işlemlere etkin erişim dâhil olmak üzere, adil ve etkin yasal usuller tesis etmek;

g) şiddete maruz kalan kadınların iade, tazminat veya diğer adil ve etkin hukuk yollarına erişimi olmasını temin etmek üzere, gerekli hukukî ve idarî mekanizmaları tesis etmek;

h) işbu Sözleşme'ye yürürlük kazandırmak için gerekli olabilecek bu tür yasal veya diğer tedbirleri almak.

Sözleşmenin 8'inci maddesi uyarınca, Taraf Devletler;

a) kadınların şiddetten uzak olma hakkı ve kadınların insan haklarına saygı gösterilmesi ve bu haklarının korunması hakkı konusundaki farkındalığı ve bu hakların gözetilmesini teşvik etmeye;

b) eğitim sürecinin her seviyesine uygun örgün ve yaygın eğitim programlarının geliştirilmesi dâhil olmak üzere, toplumsal ve kültürel kadın erkek dav-

ranış biçimlerini değiştirmeye; cinsiyetlerden birinin aşağı veya üstün olduğu düşüncesine veya kadınlara yönelik şiddeti meşru kılan veya arttıran basmakalıp kadın erkek rollerine dayalı önyargı, gelenek ve tüm diğer uygulamalara karşı mücadele vermeye;

c) adalet yönetiminde yer alan tüm insanlar, polis ve diğer kolluk görevlileri ve bunun yanı sıra kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi, cezalandırılması ve ortadan kaldırılmasına yönelik politikaları uygulamaktan sorumlu diğer personelin eğitim ve öğretimini ilerletmeye;

d) kamu ve özel sektör kuruluşları aracılığıyla, sığınma evleri, uygun olan hallerde zorluk yaşayan aile fertlerine danışmanlık hizmetleri, etkilenen çocuklara bakım ve koruma dâhil olmak üzere, şiddete maruz kalan kadınlara yönelik uygun uzmanlık hizmetlerinin sağlanmasına;

e) kadınlara yönelik şiddet sorunları ve bu sorunlara yönelik çözüm yolları ile ilgili olarak kamuoyunda farkındalık oluşturmak üzere tasarlanmış devlet ve özel sektör eğitimini arttırmaya ve desteklemeye;

f) kamusal, özel ve toplumsal hayata tam katılımlarına imkân sağlamak için, şiddete maruz kalan kadınlara, etkili yeniden adaptasyon ve eğitim programlarına erişim olanağı sağlamaya;

g) tüm biçimleriyle kadınlara yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve kadın onuruna saygıyı arttırmak amacıyla, uygun medya ilkelerini geliştirmeleri konusunda iletişim araçlarını teşvik etmeye;

h) kadınlara yönelik şiddeti önlemeye, cezalandırmaya ve ortadan kaldırmaya yönelik tedbirlerin etkinliğini değerlendirmek ve gerekli değişiklikleri hazırlamak ve uygulamak amacıyla, kadınlara yönelik şiddetin sebepleri, sonuçları ve sıklığı konusunda araştırma yapılmasını, istatistik ve ilgili diğer bilgilerin toplanmasını temin etmeye; ve

i) bilgi ve deneyim alışverişinde bulunulması ve şiddete maruz kalan kadınları koruma amaçlı programlar yürütülmesi için, uluslararası işbirliğinin geliştirilmesine,

yönelik programlar dâhil olmak üzere, kademeli olarak özel tedbirler almayı kabul ederler.

Sözleşmenin 9'uncu maddesi uyarınca, işbu Bölüm'de yer alan tedbirlerin kabul edilmesi hususunda, Taraf Devletler, kadınların, diğerlerinin yanı sıra, ırkları veya etnik kökenleri veya göçmen, mülteci ya da yerinden edilmiş kişiler

olarak statüleri sebebiyle şiddete uğrama ihtimalini özel olarak dikkate alacaklardır. Benzer özen, gebeliği esnasında veya engelli, onsekiz yaşın altında, yaşlı, sosyoekonomik açıdan yoksun, silahlı çatışmadan etkilenmiş veya özgürlüğünden yoksun olup şiddete maruz kalan kadınlara da gösterilecektir.

Sözleşme'nin "Amerikalı Devletler Koruma Mekanizmaları" başlıklı 4'üncü Bölümü'nde toplam 3 madde bulunmaktadır.

Bu Bölümde yer alan ilk madde olan Sözleşmenin 10'uncu maddesi uyarınca, her kadının şiddetten uzak kalma hakkını korumak için, Taraf Devletler, Amerikalı Devletler Kadın Komisyonu'na verecekleri ülke raporlarına, kadınlara yönelik şiddeti önlemek ve yasaklamak ve de şiddetten etkilenen kadınlara destek olmak amacıyla kabul edilen tedbirler ve bunun yanı sıra bu tedbirlerin uygulanması sırasında gözlemledikleri her tür güçlük ve kadınlara yönelik şiddete sebep olan etkenler hakkında bilgi ekleyeceklerdir.

Sözleşmenin 11'inci maddesi uyarınca, işbu Sözleşme'ye Taraf Devletler ve Amerikalı Devletler Kadın Komisyonu[18], Amerikalı Devletler İnsan Hakları Mahkemesi'nden işbu Sözleşme'nin yorumlanması konusunda istişarî görüş talep edebilirler. Gerçekten de, Amerikalı Devletler İnsan Hakları Mahkemesi'nin diğer sözleşmeleri yorumlama konusundaki yargı yetkisinin, Amerikan Devletler Örgütü bünyesinde akdedilen diğer insan hakları sözleşmelerini de kapsayabileceği belirtilmektedir. Esasen Sözleşmenin istişarî görüş talebine cevaz veren söz konusu hükmü de bu hususa işaret etmektedir.[19]

Sözleşmenin 12'nci maddesi uyarınca, Örgüt'ün üye devletlerinden bir veya daha fazlasında hukuken tanınmış herhangi bir kişi, kişi grubu veya sivil toplum kuruluşu, Amerikalı Devletler İnsan Hakları Komisyonu'na, işbu Sözleşme'nin 7'nci maddesinin bir Taraf Devlet tarafından ihlâl edildiğini bildiren ihbarlar veya şikâyetler içeren başvurularda bulunabilir; ve Komisyon, bu tür iddiaları, başvuruda bulunulması ve başvuruların değerlendirilmesi konusunda Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi ve Amerikalı Devletler İnsan Hakları Komisyonu Statüleri ve Tüzükleri ile belirlenen norm ve usuller doğrultusunda değerlendirecektir.

Sözleşme'nin "Genel Hükümler" başlıklı 5'inci ve son Bölümü'nde toplam 13 madde bulunmaktadır.

---

[18] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://www.oas.org/en/CIM/about.asp, E.T. 03.04.2022.

[19] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. PASQUALUCCI, Jo M., **The Practice and Procedure of the Inter-American Court of Human Rights**, Cambridge, 2013, s. 56; HENRIKSEN, Anders, **International Law**, Oxford, 2019, s. 179; BOZKURT, Enver / KANAT, Selim / BEKTAŞ, Sezercan, **Uluslararası İnsan Hakları Hukuku**, Legem, Ankara, 2020, s. 148-149.

Buna göre, Sözleşmenin 13'üncü maddesi uyarınca, işbu Sözleşme'nin hiçbir kısmı, kadın hakları konusunda eşit veya daha fazla koruma ve teminat ve de kadınlara yönelik şiddeti önlemeye ve ortadan kaldırmaya yönelik uygun güvenceler sağlayan herhangi bir Taraf Devlet'in iç hukukunu kısıtladığı veya sınırladığı şeklinde anlaşılmayacaktır.

Sözleşmenin 14'üncü maddesi uyarınca, işbu Sözleşme'nin hiçbir kısmı, Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi'ni veya konuyla ilgili olarak bu alanda eşit veya daha fazla koruma sağlayan diğer herhangi bir uluslararası sözleşmeyi kısıtladığı veya sınırladığı şeklinde anlaşılmayacaktır.

Sözleşmenin 15'inci maddesi uyarınca, işbu Sözleşme, Amerikan Devletler Örgütü'nün tüm üye devletlerinin imzasına açıktır.

Sözleşmenin 16'ncı maddesi uyarınca, işbu Sözleşme, onaya tâbidir. Onay belgeleri, Amerikan Devletler Örgütü Genel Sekreterliği'ne tevdi edilecektir.

Sözleşmenin önem taşıyan ve burada zikredilmesi gereken maddelerinden birisi olan 17'nci maddesi uyarınca, işbu Sözleşme, tüm diğer devletlerin katılımına açıktır. Katılım belgeleri, Amerikan Devletler Örgütü Genel Sekreterliği'ne tevdi edilecektir.

Sözleşmenin 18'inci maddesi uyarınca, herhangi bir devlet, kabul, imza, onay veya katılım esnasında, söz konusu çekincelerin:

a) Sözleşme'nin konu ve amacına aykırı olmaması ve

b) genel nitelikte ve belli bir veya birden çok hükümle ilgili olmaması kaydıyla,

işbu Sözleşme'ye çekinceler koyabilir.

Sözleşmenin 19'uncu maddesi uyarınca, herhangi bir Taraf Devlet, işbu Sözleşme'de değişiklik yapılması için, Amerikalı Devletler Kadın Komisyonu aracılığıyla Genel Kurul'a teklifler sunabilir. Değişiklikler, onaylayan devletler açısından, işbu Sözleşme'ye Taraf Devletlerin üçte ikisinin kendi onay belgelerini tevdi ettikleri tarihte yürürlüğe girecektir. Diğer Taraf Devletler ile ilgili olarak, değişiklikler bu devletlerin kendi onay belgelerini tevdi ettikleri tarihlerde yürürlüğe girecektir.

Sözleşmenin 20'nci maddesi uyarınca, bir Taraf Devlet'in, işbu Sözleşme'de ele alınan konuların farklı hukuk sistemleri ile düzenlendiği iki veya daha fazla bölge birimine sahip olması durumunda, söz konusu devlet, imza, onay veya katılım esnasında, işbu Sözleşme'nin tüm bölge birimlerini veya bölge birimlerinden yalnızca bir veya birkaçını kapsayacağını beyan edebilir.

Bu tür bir beyan, işbu Sözleşme'nin uygulandığı bölge birim veya birimlerini açıkça belirten müteakip beyanlar yoluyla, herhangi bir zamanda değiştirilebilir. Bu tür müteakip beyanlar, Amerikan Devletler Örgütü Genel Sekreterliği'ne iletilecek ve karşı tarafa ulaştığı tarihten otuz gün sonra yürürlüğe girecektir.

Sözleşmenin 21'inci maddesi uyarınca, işbu Sözleşme, ikinci onay belgesinin tevdi edildiği tarihi müteakip otuzuncu günde yürürlüğe girecektir. İkinci onay belgesinin tevdi edilmesinin ardından Sözleşme'yi onaylayan veya Sözleşme'ye katılan her devlet için, söz konusu devletin onay veya katılım belgesini tevdi ettiği tarihten otuz gün sonra yürürlüğe girecektir.

Sözleşmenin 22'nci maddesi uyarınca, Genel Sekreter, Amerikan Devletler Örgütü'nün tüm üye devletlerini, işbu Sözleşme'nin yürürlüğe girişi hususunda bilgilendirecektir.

Sözleşmenin 23'üncü maddesi uyarınca, Amerikan Devletler Örgütü Genel Sekreteri, Örgüt'ün üye devletlerine, işbu Sözleşme'nin statüsü ile ilgili olarak, imzaları, onay ve katılım belgelerinin tevdini, beyanları ve gerekirse beraberinde konuyla ilgili bir rapor ile birlikte Taraf Devletlerce sunulmuş olabilecek her tür çekinceyi içeren bir yıllık rapor sunacaktır.

Sözleşmenin 24'üncü maddesi uyarınca, işbu Sözleşme, süresiz olarak yürürlükte kalacaktır; ancak Taraf Devletlerden herhangi biri, Amerikan Devletler Örgütü Genel Sekreterliği'ne bu hususta bir belge tevdi etmek suretiyle Sözleşme'yi feshedebilir. Fesih belgesinin tevdi edildiği tarihten bir sene sonra, işbu Sözleşme fesheden devlet açısından yürürlükten kalkacak; ancak kalan Taraf Devletler açısından yürürlükte kalacaktır.

Sözleşmenin 25'inci maddesi uyarınca, İngilizce, Fransızca, Portekizce ve İspanyolca dillerindeki metinleri eşit derecede geçerli olan işbu Sözleşme'nin özgün belgesi, Amerikan Devletler Örgütü Genel Sekreterliği'ne tevdi edilecek; Genel Sekreterlik, tasdikli bir nüshayı Birleşmiş Milletler Şartı'nın 102'nci madde hükümleri uyarınca kütüğe işlenmesi ve yayınlanması için Birleşmiş Milletler Sekreterliği'ne gönderecektir.

Yukarıdaki hususlar muvacehesinde, bu hususta hükümetleri tarafından gereğince yetkilendirilmiş, aşağıda imzası bulunan Tam Yetkili Temsilciler, Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılmasına Dair Amerikalı Devletler Sözleşmesi ("Belém do Pará Sözleşmesi") olarak adlandırılacak olan işbu Sözleşme'yi imzalamışlardır. Bin dokuz yüz doksan dört yılı Haziran ayının dokuzuncu gününde, Brezilya'nın Belem Do Para Şehrinde düzenlenmiştir.

Çalışmamızda bu başlık altında ele alınan madde içeriklerinden de anlaşıldığı üzere söz konusu Sözleşme getirdiği kapsamlı düzenlemelerle kadına karşı şiddetin tüm yönleriyle ele alınarak önlenmesi amacıyla taraf devletlere sarih yükümlülükler öngörmesi bakımından önem taşımaktadır. Söz konusu Sözleşme hükümlerinin taraf devletlerce iç hukuktaki uygulamalarını izleme görevi ise 2004 yılında oluşturulan mekanizmanın (Follow-up Mechanism to the Belém do Pará Convention (MESECVI) temeli olan Uzmanlar Komitesi tarafından yerine getirilmektedir.[20]

Esasen Uzmanlar Komitesi, MESECVI'nin teknik kısmıdır. Uzmanlar Komitesi, Sözleşmenin uygulanmasının analizinden ve değerlendirilmesinden sorumludur. Taraf Devletlerin her biri tarafından atanan ve MESECVI'de kendi adlarına ve atayan taraf devletten müstakil olarak görev yapan bağımsız Uzmanlardan oluşur. Uzmanlar Komitesinin sorumlulukları şunları içerir:

- Belém do Pará Sözleşmesi'nin uygulanmasına ilişkin sualnamenin hazırlanması ve dağıtılması,
- Taraf Devletin yanıtlarını değerlendirmek ve Sözleşmenin uygulanmasını güçlendirmek için tavsiyeler oluşturmak,
- Ulusal ve yarı küresel raporların üretilmesi,

Belém do Pará Sözleşmesinin uygulanmasını ölçmek için göstergelerin belirlenmesi ve dağıtılması,

- Takip raporunun (follow-up report) üretilmesi.[21]

Ulusal raporların değerlendirilmesinde ve tavsiyelerin oluşturulmasında, Komite kendi bünyesinde oluşturduğu çalışma grupları halinde çalışır. Hiçbir Uzman kendi Taraf Devletinin değerlendirmesine katılmasa da, tüm Uzmanların anketlere verilen Devlet yanıtlarına erişimi vardır.[22]

V. TÜRKİYE'NİN ULUSLARARASI TAAHHÜTLERİ VE ULUSLARARASI HUKUK BAKIMINDAN AHDİ DURUM

Türkiye, kadın hakları bakımından küresel düzeyde önem taşıyan "*Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi*" ve Eki Proto-

[20] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://www.oas.org/en/mesecvi/about.asp, E.T. 03.04.2022.

[21] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://www.oas.org/en/mesecvi/experts.asp, E.T. 03.04.2022.

[22] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://www.oas.org/en/mesecvi/Experts.asp, E.T. 20.03.2022.

kolüne taraf olup Sözleşmeye Ek Protokolün 8 ve 9'uncu maddelerinde düzenlenen "***soruşturma prosedürü***" konusunda Komitenin yetkisini kabul etmiştir.[23]

Ayrıca Türkiye, Birleşmiş Milletlerin ikiz sözleşmeleri olarak bilinen "*Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme*" ile "*Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme*"ye taraftır. Anılan ve uluslararası hukuk bakımından bağlayıcı nitelik taşıdığı kabul edilen Sözleşmelerde yer alan ve insan onurunu koruma ve garanti altına almayı hedefleyen bilhassa eşit muamele emri ile ayrımcılık yasağını düzenleyen hükümler de konumuz bakımından önem taşımaktadır.[24]

Türkiye, insan hakları konusunda ihdas edilmiş denetim mekanizmalarından olan 5 BM Komitesine (Kadına Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi dâhil) ülkesinden bireysel başvuru imkânını kabul etmiştir.[25]

Keza iç hukukumuz bakımından önem taşıyan ve kapsamlı düzenlemeler içeren Kanun ise 08.03.2012 tarihinde kabul edilen ve Resmî Gazete'nin 20.03.2012 tarihli ve 28239 sayılı nüshasında yayınlanan 6284 sayılı "*Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun*"dur. Söz konusu Kanunun amacı, "*Amaç, kapsam ve temel ilkeler*" başlığını taşıyan 1'inci maddesinde "*Bu Kanunun amacı; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınların, çocukların, aile bireylerinin ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin korunması ve bu kişilere yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.*" şeklinde belirtilmiştir (6284, m.1/1).[26]

---

[23] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=179&Lang=EN, E.T. 11.06.2021; Söz konusu Sözleşmenin getirdiği düzenlemelerin Türk hukuku bakımından kapsamlı değerlendirmesi için bkz. ÇELİKEL, Aysel, "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Hakkında Sözleşme ve Türkiye'nin Koyduğu Çekinceler", **MHB**, Y. 10, S. 1-2, 1990, (ss. 59-64).

[24] *Öktem*'e göre 1966 tarihli Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin hazırlık çalışmaları, Sözleşmenin taraf olmayan devletleri de bağlaması yönünde taraf devletlerin bir niyeti bulunduğuna dair bir husus içermemektedir. Ancak, pek çok BM kararı, Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesine, evrensel düzeyde geçerli insan hakları normlarının ifadesi olarak gönderme yapmış ve Sözleşmeye katılımı teşvik etmiştir. Bu itibarla, Sözleşmenin çok güçlü bir hukuki ikna edicilik taşıdığı noktasında şüphe yoktur. ABD Yüksek Mahkemesi, *Hamdan v. Rumsfeld* davasında, Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesine, uluslararası teamül hukukunun ispat aracı olarak gönderme yapmıştır. *Filartiga Pena-Irala*'ya karşı davasında bir ABD mahkemesi, işkence yasağının uluslararası teamül hukuku niteliğinin delilleri arasında Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesini zikretmiştir. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. ÖKTEM, Emre, **Uluslararası Teamül Hukuku**, Beta, İstanbul, 2013, s. 286-287; Ayrıca ilave bilgi için bkz. KALABALIK, Halil, **İnsan Hakları Hukukuna Giriş**, Seçkin, Ankara, 2. Baskı, 2019, s. 154-155.

[25] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=179&Lang=EN, E.T. 11.06.2021.

[26] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6284.pdf, E.T. 03.04.2022.

Türkiye'de son dönemde suç mağdurlarının bilhassa da kırılgan gruplarda yer alan suç mağdurlarının korunması konusundaki önlemler artırılmış ve Adalet Bakanlığı bünyesinde suç mağdurlarının korunması amacıyla "*Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı*" kurulmuş olup yurt sathında teşkilatlanmaktadır.[27]

Adalet Bakanlığınca yayınlanan 17.12.2019 tarihli ve 154/1 sayılı Genelge ile Aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet suçlarının soruşturmaları ile 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında verilen önleyici ve koruyucu tedbir kararlarının uygulanması sırasında ortaya çıkan sorunların giderilmesi ve yol gösterici olması amacıyla, 20/02/2015 tarihli ve 154 sayılı "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Uygulanması" konulu Genelge güncellenmiştir. Söz konusu Genelgeyle kadına karşı şiddet ile mücadelede daha etkili olunması amacıyla kanun uygulayıcılara yardımcı olunması amaçlanmış ve konuyla ilgili ayrıntılı açıklama ve bilgilere yer verilmiştir.[28]

Bu konuda en son olarak Türkiye, 01.07.2021 tarihinde, şiddete sıfır tolerans ilkesiyle hazırlanan "*Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025)*"nı kamuoyuna açıklamıştır. Kapsadığı 2021-2025 yılları için önemli bir makro politika belgesi ve gerçekleştirilecek çalışmalar bakımından adeta bir yol haritası niteliği taşıyan Eylem Planı, kadına karşı şiddetin küresel bir olgu olduğu tespitinden hareketle (s.12) kapsamlı amaç, hedef ve stratejiler içermektedir (5 Ana Hedef, 28 Strateji ve 227 Faaliyet).[29]

Öte yandan, 210 sayılı "*Kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetin önlenmesi ve bunlarla mücadeleye ilişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi*" 11.05.2011 tarihinde imzaya açılmıştır. Söz konusu Sözleşme, 8'i üye devlet olmak üzere 10 onay koşulunun yerine getirilmesini müteakip 01.08.2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Hâlihazırda Sözleşmeye 35 devlet taraf bulunmaktadır. Türkiye, söz konusu Sözleşmeyi 11.05.2011 tarihinde imzalamış ve 01.08.2014 tarihi itibarıyla taraf olmuş, 01.07.2021 tarihinden geçerli olmak üzere Sözleşmeden çekilmiştir.[30]

---

27 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://magdur.adalet.gov.tr/, E.T. 11.06.2021.

28 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/19102020111414154-1-NOLU-GENELGE.pdf, E.T. 11.06.2021.

29 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://www.aile.gov.tr/media/82082/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-plani-2021-2025.pdf, E.T. 03.04.2022.

30 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=210, E.T. 03.04.2022.

Konuyla ilgili olarak BM Genel Kurulunun 20 Aralık 1993 tarihli ve 48/104 sayılı kararıyla kabul ve ilan edilen "Declaration on the Elimination of Violence against Women" isimli belge bulunmaktadır. İncelendiğinde de görüleceği üzere söz konusu karar, içerdiği temel prensipler ve unsurlar itibarıyla halen geçerliliğini muhafaza etmektedir.[31]

Ayrıca, yukarıda ayrıntılı olarak incelenen ve Amerikan Devletler Örgütü bünyesinde hazırlanarak 1994 yılında imzaya açılan "*Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Amerikalılararası Sözleşme*", esasen bölgesel düzeyde hazırlanmış olmakla birlikte, kadına yönelik şiddet konusunda getirdiği kapsamlı düzenleme ve önlemler göz önüne alındığında, önem taşımaktadır. Söz konusu Sözleşme, anılan örgüte üye olmayan devletlerin de katılımına açıktır (m.17).[32]

Dolayısıyla, Türkiye, diğer dünya ülkeleri gibi arzu edilmesi halinde ve bu yönde bir irade oluştuğu takdirde söz konusu Sözleşmeye taraf olabilecektir.

Öte yandan, BM bünyesinde hazırlanarak imzaya açılan "Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi" (CEDAW) incelendiğinde, Sözleşme'nin kadına karşı şiddetin önlenmesi konusunda açık bir düzenleme içermediği görülmektedir. Bu konuda anılan Sözleşme'nin denetim organı olan Kadına Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi tarafından en son çıkarılan "*General Recommendation No.35 on Gender Based Violence Against Women, Updating General Recommendation No.19*" isimli Yorum Belgesi (Genel Tavsiye) konumuz bakımından önem taşımaktadır. Söz konusu Yorum Belgesi içeriğinden de anlaşılacağı üzere anılan Komite tarafından kadına yönelik şiddet konusu, Sözleşmenin ayrımcılık yapmama maddesi ve düzenlemeleri üzerinden değerlendirilmekte ve Taraf Devletçe şiddetin önlenmemesi hususu, ilgili devletin şiddeti önleme konusundaki pozitif yükümlülüğü bağlamında kadına karşı ayrımcılık olarak nitelenmekte ve Sözleşmeye aykırılık teşkil ettiği sonucuna varılmaktadır.[33]

Diğer bir deyişle, Türkiye'nin de tarafı olduğu Kadına Karşı Her Tür Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesine (CEDAW) bakıldığında, Sözleş-

---

31 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/violenceagainstwomen.aspx, E.T. 11.06.2021.

32 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. GEMALMAZ, Mehmet Semih, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, s. 1307.

33 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf, E.T. 11.06.2021.

menin ana metni ve Eki Protokolünde kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusuna özgülenmiş müstakil bir düzenlemenin yer almadığı anlaşılmaktadır.[34]

Öte yandan, kadına yönelik şiddet konusu Komite önüne bireysel başvuru yoluyla gelmiş ve Komite *Ms AT v. Macaristan* başvurusunda vermiş olduğu kararında, kadına yönelik şiddet konusunda devletin pozitif yükümlülüklerine atıfla, Sözleşmenin 16'ncı maddesiyle bağlantılı olarak 2(a), (b), (e) ve 5 (a) maddelerinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Komite, aynı kararında Macar iç hukukundaki hukuk muhakemeleri usulünde yer alan hukuki başvuru yollarının mağdura etkin bir çare sunma olasılığı bulunmadığını, ceza kovuşturmasının şiddetin meydana gelmesinden itibaren üç yıldan fazla sürmesinin ise Ek Protokol madde 4 uyarınca makul olmayan gecikme teşkil ettiğini değerlendirmiştir.[35]

Keza, *Lisa Baldez*'e göre "*kadınlara karşı cinsiyete dayalı şiddetin yasaklanması, uluslararası bir teamül hukuku ilkesine dönüşmüştür*". Esasen yazara göre bu terim, Kadına Karşı Her Tür Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesine Taraf Devletler arasında yerleşik bir uygulamaya atıfta bulunmaktadır.[36]

VI. ULUSLARARASI HUKUK BAKIMINDAN ÖNÜMÜZDEKİ DÖNEMDE YAPILABİLECEK İŞ VE İŞLEMLER

Yukarıda arz ve izah edildiği üzere kadına karşı şiddet konusunu müstakil olarak düzenleme altına alan ve küresel düzeyde geçerlilik taşıyan bir uluslararası sözleşme bulunmamaktadır. Her ne kadar CEDAW Komitesi ana sözleşmeye atfen ve ayrımcılık yasağını düzenleyen hükümlere dayanarak kadına karşı şiddetin önlenmesi konusunda devletlerin ahdi yükümlülüklerine işaret etse de bilhassa Kovid 19 salgınıyla birlikte, küresel düzeyde artan kadına yönelik şiddet olayları karşısında bu konuda spesifik olarak kadına yönelik şiddet konusundaki önlem ve yaptırımları içeren müstakil bir belgeye her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulduğu hususu akla gelmektedir.

Bu konuda, dünya çapında cinsiyet eşitliğinin gerçekleştirilmesi ve kadınların güçlendirilmesi amacıyla hareket eden bir BM kuruluşu olan UN Women isimli örgüt tarafından da aynı tespit yapılmaktadır. *UN Women*'a göre, Kovid-19

---

[34] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. ULUTAŞ, Ahmet, **Birleşmiş Milletlerde İnsan Hakları Mekanizmaları ve Bireysel Başvuru Yolları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019, s. 185 vd.

[35] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. FREEMAN, Marsha A. / CHINKIN, Christine / RUDOLF, Beate (Ed), **The UN Convention on the Elimination of All forms of Discrimination against Women**, Oxford, 2013, s. 456.

[36] Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. BALDEZ, Lisa, Why Not Amend CEDAW? (28.11.2018); https://genderpolicyreport.umn.edu/why-not-amend-cedaw/, E.T. 17.04.2022.

krizinin ortasında büyüyen kadına karşı şiddet konusunda küresel düzeyde ortak bir çabaya ihtiyaç vardır. Kovid-19 vakaları sağlık hizmetlerini zorlamaya devam ederken, aile içi şiddet sığınakları ve yardım hatları gibi temel hizmetler doyum noktasına ve aşırı kapasiteye ulaşmıştır. Kovid-19'a müdahale ve iyileştirme çabalarında kadına yönelik şiddetin ele alınmasına öncelik vermek için daha fazlasının yapılması gerekmektedir. *UN Women*, Kovid-19 sırasında kadınlara yönelik şiddeti "*Gölge Salgın*" olarak nitelemekte ve bununla mücadele için güncel bilgiler sağlamakta ve hayati programları desteklemektedir. Cinsiyet eşitliğine ve kadınların güçlendirilmesine adanmış bir BM kuruluşu olan *UN Women*, Kovid-19 sağlık krizi sırasında aile içi şiddette küresel artışa odaklanan "*Gölge Salgın*" isimli bir kamuoyu bilinçlendirme kampanyasını da başlatmıştır.[37]

Dolayısıyla, anılan ve giderek akut hale gelen bu konuda küresel düzeyde ilave neler yapılabileceği sorusu akla gelmektedir. Bu amaçla, uluslararası düzeyde ahdi taahhütlerin güçlendirilmesi amacıyla yeniden harekete geçilebileceği düşünülmektedir.[38] Bu noktada en uygun uluslararası platform olarak Birleşmiş Milletler akla gelmektedir.

Diğer bir deyişle, bu konuda BM üyesi olan ve CEDAW'a taraf olan ülkelerce BM nezdinde bir girişim başlatılmasında fayda olduğu düşünülmektedir. Bu konuda yasal dayanak ve girişim başlatma usulü Kadına Karşı Her Tür Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesinin 26'ncı maddesinde;

"*Madde 26. Sözleşmenin Gözden Geçirilmesi*

1. Bu Sözleşmenin değiştirilmesine dair talepler, her hangi bir zamanda her hangi bir Taraf Devlet tarafından Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine hitaben yazılı bir bildirim vasıtasıyla yapılabilir.

2. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, böyle bir talep karşısında yapılacak işlemler konusunda karar verir."

şeklinde düzenlenmiştir.

Bize göre bu amaçla yapılabilecek iş ve işlemler şunlar olabilecektir:

BM nezdinde Kadına Karşı Her Tür Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'ne Ek bir "*Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Protokolü*" hazırlanması

---

37 Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/in-focus-gender-equality-in-covid-19-response/violence-against-women-during-covid-19, E.T. 11.06.2021.

38 Bu konuda benzer yönde bir görüş ve öneri için bkz. ÖNCÜ, Gülay ARSLAN, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Kadına Karşı Aile İçi Şiddet Olgusu ve Bununla Mücadele Araçları**, s. 31.

çağrısı yapılması ve bu yönde BM Genel Sekreterine hitaben yazılı bir bildirim vasıtasıyla bir girişim başlatılması, uluslararası hukuk bakımından ve yukarıda maruz Sözleşme hükmü göz önüne alındığında, mümkün gözükmektedir.[39]

Söz konusu girişim, bu yönde yeni bir uluslararası konferans düzenlenmesi olabileceği gibi konunun bir BM Genel Kurulu kararıyla gündemi belirlenen ve ülkemizden de bir kadın üyenin bulunduğu "*BM Uluslararası Hukuk Komisyonu*" yıllık çalışma gündemine alınmasının istenmesi şeklinde de olabilecektir. BM Uluslararası Hukuk Komisyonu gündemi yıllık olarak alınan bir BM Genel Kurulu kararıyla belirlendiğinden, BM Genel Kurulu üyelerinin yapacakları ortak imzalı teklifle konu BM Genel Kurulu gündemine taşınabilecek ve alınacak bir BM Genel Kurulu kararıyla söz konusu ek protokol yazım işi BM Uluslararası Hukuk Komisyonuna bir görev olarak tevdi edilmiş olacaktır.[40]

BM Uluslararası Hukuk Komisyonu gündemine alınması halinde burada bir CEDAW Ek Protokolü yazımı söz konusu olabilecektir. Bu konuda dünya çapında geçerli bir belgenin mevcut olmadığı, Kovid 19 pandemisi ile birlikte kadına karşı şiddetin dünya çapında arttığı gibi gerekçelerle ortaya çıkılabilecek ve bu şekilde Sözleşmeye Ek Protokol hazırlanması çağrısının haklılığı ve güncelliği vurgulanabilecektir.

Bu konuda BM Çocuk Hakları Sözleşmesi örneğinden de yararlanılabileceği akla gelmektedir. Şöyle ki, söz konusu ana Sözleşmenin, "*Silahlı Çatışmalara Çocukların Dâhil Edilmesine*", "*Çocuk Satışı, Fahişeliği ve Pornografisine*" ve "*Bireysel Şikâyet Başvurularına*" ilişkin 3 Ek İhtiyari Protokolü bulunmaktadır.

---

[39] Benzer yöndeki görüş için bkz. Lisa BALDEZ, Why Not Amend CEDAW? (28.11.2018); https://genderpolicyreport.umn.edu/why-not-amend-cedaw/, E.T. 17.04.2022.

[40] Uluslararası Hukuk Komisyonu, BM Genel Kurulu tarafından 1947 yılında, uluslararası hukukun geliştirilmesi ve tedvini amacıyla kurulmuştur. Komisyon, Genel Kurul tarafından 5 yıllığına seçilen 34 üyeden oluşmakta ve her yıl iki oturum halinde (genellikle toplam 12 hafta) toplanmaktadır. Üyeler dünyanın başlıca yasal sistemlerini temsil etmekte ve kendi hükümetlerinin temsilcileri olarak değil; icra ettikleri görevin uzmanı olarak hizmet vermektedirler. Komisyonun çalışmalarının büyük bölümünü uluslararası hukukun veçheleri için taslakların hazırlanması oluşturmaktadır. Bazı konular Komisyon tarafından seçilir; diğerleri de BM Genel Kurulu tarafından gündeme getirilir. Bu çerçevede, BM Genel Kurulunun 76/111 sayılı ve 9 Aralık 2021 tarihli kararı uyarınca Komisyonun I. ve II. Oturumlarının toplam 12 hafta olacak şekilde mutat olduğu üzere Cenevre'de yapılması kararlaştırılmıştır. Komisyon tarafından ilan edilen takvime göre 2022 yılı 73. Oturum, I. Toplantısı; 18 Nisan-3 Haziran 2022 tarihleri arasında yapılmıştır. II. Toplantı ise 4 Temmuz-5 Ağustos 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. BM Genel Kurulunun 12 Ocak 2022 tarihli ve A/CN.4/745 sayılı kararıyla tespit edilen Komisyon gündemi uyarınca 73. Oturum kapsamında; "Devlet görevlilerinin Yabancı Ceza Yargısı Yetkisinden Bağışıklığı, Silahlı Çatışmalarda Çevrenin Korunması, Genel Uluslararası hukukun bağlayıcı kuralları (jus cogens), Devlet sorumluluğu bakımından devletlerin halefiyeti, hukukun genel ilkeleri, uluslararası hukuk bağlamında deniz seviyesinin yükselmesi, diğer organlarla işbirliği vs." konu başlıklarının ele alınması öngörülmektedir. Bu konuda daha geniş bilgi için bkz. https://legal.un.org/ilc/, E.T. 03.04.2022.

Ek Protokol yazımında da yukarıda maddeleri ve getirdiği düzenlemeleri itibarıyla kapsamlı olarak incelenen "*Inter-American Convention on the Prevention, Punishment and Eradication of Violence Against Women "Convention of Belém Do Pará*" isimli Sözleşmeden, bölgesel düzeyde cari olan önemli bir uluslararası referans belge olarak yararlanılabilecektir.

Keza, Ülkemizde kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusundaki ulusal ve uluslararası gelişmeler ve yeni dönemde yeni çareler, dijital çağın toplumsal gereklilikleri, zorluklar ve imkânlar temalı uluslararası katılımlı bir konferans düzenlenmesinin, bir düşünce ve öneri olarak, arzu edildiği takdirde bu konuda önderlik etme ve fikri birikimin ortaya çıkmasına vesile olunması bakımından önem taşıdığı akla gelmektedir.

Bu konferansa, BM Kadına Karşı Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Komitesi üyeleri, BM Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Özel Raportörü, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nden (AİHM) temsilciler, İslâm İşbirliği Teşkilatı Bağımsız Daimi İnsan Hakları Komisyonu üyeleri gibi uluslararası isimler ve bu alanda çalışma yapan yerli/yabancı akademisyenler davet edilebilecektir.

Keza, Amerikan Devletler Örgütü'nden "*Inter-American Convention on the Prevention, Punishment and Eradication of Violence Against Women*" isimli Sözleşme ve denetim mekanizmaları konusunda uzman isimler davet edilerek kendilerinin bu alandaki içtihat, yorum ve karar gibi birikimlerinden karşılaştırmalı bir perspektiften yararlanılması da bir imkân olarak değerlendirilebilecektir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada, esas itibarıyla küresel düzeyde gündemde olan kadına karşı şiddetin önlenmesi konusundaki, bölgesel ve küresel ahdi durum ele alınarak incelenmiştir. Diğer bir deyişle, mesele bölgesel ve küresel perspektiften ele alınarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Bu yapılırken de, etkilerini her alanda hissettiğimiz Kovid 19 salgını döneminde küresel düzeyde artan kadına karşı şiddet olayları karşısında, bu konuda müstakil ve spesifik olarak kadına karşı şiddet konusundaki önlem ve yaptırımları içeren küresel boyutta bir belgeye her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulduğuna işaret edilmiştir.

Bu kapsamda, öncelikle kadına karşı şiddetin önlenmesi konusundaki bölgesel ve küresel düzeyde bugüne kadar kabul ve ilan edilen belli başlı uluslararası standartlar sergilenmiştir. Devamla, Türk hukuku bakımından kadına karşı

şiddetin önlenmesi konusundaki iç hukuktaki belli başlı düzenleme ve tedbirlerinin yanı sıra taraf olunan uluslararası sözleşmeler çerçevesinde ahdi durum kısaca ortaya konulmuştur.

Çalışmamız bakımından önem taşıyan ve bölgesel ve küresel düzeyde kayda değer bir belge niteliğine sahip olan "Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Amerikalılararası Sözleşme" ise getirdiği hükümler bakımından ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Daha sonra, konuyla ilgili hukuki teşhis ve küresel düzeyde bağlayıcı nitelik taşıyan düzenleme boşluğu tespiti yapılmıştır. Bu noktada, çalışmamızda yukarıda maruz akut ihtiyaç göz önüne alınarak ve küresel düzeyde geçerli olan ve kadına karşı şiddetin önlenmesi konusunda spesifik hükümler taşıyan müstakil bir uluslararası sözleşmeye ihtiyaç duyulduğu tezinden hareketle konuya ilişkin değerlendirme ve önerilere yer verilmiştir. Bu noktada, ideal bir platform niteliği taşıyan BM bünyesinde Ek bir Protokol hazırlanması usul ve yöntemleri konusunda değerlendirmede bulunulmuş, söz konusu Ek Protokolün yazımı konusunda en uygun mekanizma olarak BM Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun olabileceği hususu bir imkân olarak dile getirilmiştir.

Hakem Değerlendirmesi : Dış bağımsız.
Çıkar Çatışması **:** Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Finansal Destek **:** Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.
Peer-review ***:*** *Externally peer-reviewed.*
Conflict of Interest ***:*** *The author has no conflict of interest to declare.*
Grant Support ***:*** *The author declared that this study has received no financial support.*

KAYNAKÇA / REFERENCES

Kitap-Makale

EDİZ, Ayşe / ALTAN, Şenol, "Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Bir Alan Araştırması", **TBB Dergisi**, 2017 (özel sayı), (ss. 397-410).

AMIRTHALINGAM, Kumaralingam, "Women's Rights, International Norms, and Domestic Violence: Asian Perspectives", (in Dianne OTTO (Ed.), **Gender Issues and Human Rights**, Volume III, Elgar Research Collection, 2013, (ss. 580-605)).

ARMAĞAN, Servet, **İslâm Hukukunda Temel Hak ve Hürriyetler**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 6. Baskı, Ankara, 2006.

BOZKURT, Enver / KANAT, Selim / BEKTAŞ, Sezercan, **Uluslararası İnsan Hakları Hukuku**, Legem, Ankara, 2020.

ÇELİKEL, Aysel, "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Hakkında Sözleşme ve Türkiye'nin Koyduğu Çekinceler", **MHB**, Y. 10, S. 1-2, 1990, (ss. 59-64).

DEMİR, Ebru, "The European Court of Human Rights' Engagement with International Human Rights Instruments: Looking at the Cases of Domestic Violence", **The Age of Human Rights Journal**, 17, (December, 2021), (ss. 79-96).

DOST, Süleyman, "Uluslararası Bir İnsan Hakları Belgesi Olarak Arap İnsan Hakları Sözleşmesi", **TAAD**, Y. 9, S. 35, (Temmuz 2018), (ss. 81-110).

GEMALMAZ, Mehmet Semih, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, Legal, İstanbul, 2010.

HENRIKSEN, Anders, **International Law**, Oxford, 2019.

KALABALIK, Halil, **İnsan Hakları Hukukuna Giriş**, Seçkin, Ankara, 2. Baskı, 2019.

ÖKTEM, Emre, **Uluslararası Teamül Hukuku**, Beta, İstanbul, 2013.

ÖNCÜ, Gülay Arslan, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Sisteminde Kadına Karşı Aile İçi Şiddet Olgusu ve Bununla Mücadele Araçları", **Public and Private International Law Bulletin**, Vol. 32, Iss. 2, (ss. 1-37).

ÖZBUDUN, Ergun, **Türk Anayasa Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.

ÖZKAN, Gizem, "Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme", **Hacettepe HFD**, 7(1), 2017, (ss. 533-564).

PASQUALUCCI, Jo M., **The Practice and Procedure of the Inter-American Court of Human Rights**, Cambridge, 2013.

FREEMAN, Marsha A. / CHINKIN, Christine / RUDOLF, Beate (Ed), **The UN Convention on the Elimination of All forms of Discrimination against Women**, Oxford, 2013.

TÜTÜNCÜ, Ayşe Nur, **İnsancıl Hukuka Giriş**, Beta, 4. Bası, İstanbul, 2019.

TYAGI, Yogesh, **The UN Human Rights Committee**, Cambridge, 2011.

ULUTAŞ, Ahmet, **Birleşmiş Milletlerde İnsan Hakları Mekanizmaları ve Bireysel Başvuru Yolları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2019.

AKKAŞ, İbrahim / UYANIK, Zeki, "Kadına Yönelik Şiddet", **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi**, 6 (1), 2016, (ss. 32-42).

Elektronik Kaynaklar

BALDEZ, Lisa, Why Not Amend CEDAW? (28.11.2018); https://genderpolicyreport.umn.edu/why-not-amend-cedaw/, E.T. 17.04.2022.

RUBINSTEIN, Helen, Time for a Change: The Need for a Binding International Treaty on Violence Against Women; https://globalrightsforwomen.org/wp-content/uploads/2018/11/Time_for_a_Change.pdf, E.T. 28.05.2022.

AYTAÇ, Serpil / ETEMAN, Fatma Sert / AYDIN, Gülşen Çetin / REÇBER, Bircan / SEZEN, Hayrettin Kemal, Kadına Yönelik Şiddetin Dünü, Bugünü, Yarını: Kestirim Tabanlı Bir Araştırma, Sosyoloji Konferansları, No: 54 (2016-2), (ss. 275-297); https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/267920, E.T. 17.04.2022.

https://www.ohchr.org/en/issues/women/srwomen/pages/srwomenindex.aspx#:~:text=Ms.,from%20the%20University%20of%20Zagreb., E.T. 08.04.2021.

https://www.oic-oci.org/upload/pages/conventions/en/CDHRI_2021_ENG.pdf, E.T. 20.03.2022.

https://ww1.oic-oci.org/english/convenion/Statue_of_the_oic_women_development_org_en.pdf, E.T. 20.03.2022.

https://www.ohchr.org/en/issues/women/srwomen/pages/srwomenindex.aspx, E.T. 11.06.2021.

https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-violence-against-women, E.T. 20.03.2022.

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=179&Lang=EN, E.T. 11.06.2021.

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/Treaty.aspx?CountryID=179&Lang=EN, E.T. 11.06.2021.

https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6284.pdf, E.T. 03.04.2022.

https://magdur.adalet.gov.tr/, E.T. 11.06.2021.

https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/19102020111414154-1-NOLU-GENELGE.pdf, E.T. 11.06.2021.

https://www.aile.gov.tr/media/82082/kadina-yonelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-plani-2021-2025.pdf, E.T. 03.04.2022.

https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=210, E.T. 03.04.2022.

https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/violenceagainstwomen.aspx, E.T. 11.06.2021.

https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf, E.T. 11.06.2021.

http://www.oas.org/juridico/english/sigs/a-61.html, E.T. 20.03.2022.

https://www.oas.org/en/CIM/about.asp, E.T. 03.04.2022.

https://www.oas.org/en/mesecvi/about.asp, E.T. 03.04.2022.

https://www.oas.org/en/mesecvi/experts.asp, E.T. 03.04.2022.

https://www.oas.org/en/mesecvi/Experts.asp, E.T. 20.03.2022.

https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/in-focus-gender-equality-in-covid-19-response/violence-against-women-during-covid-19, E.T. 11.6.2021.

https://legal.un.org/ilc/, E.T. 03.04.2022.

https://sozluk.gov.tr/, E.T. 17.04.2022.

Framework of Cooperation between the CEDAW Committee and the Special Rapporteur on Violence against Women; https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/INT_CEDAW_SUS_8787_E.pdf, E.T. 05.06.2022.

"Violence Against Women Prevalence Estimates; https://www.who.int/publications/i/item/9789240022256, E.T. 17.08.2022.

UN expert to visit Türkiye to assess violence against women; https://www.ohchr.org/en/media-advisories/2022/07/un-expert-visit-turkiye-assess-violence-against-women, E.T. 17.08.2022.

Articles 2, 3 and 14, Equal Access to Justice in the Case-Law of the European Court of Human Rights on Violence against Women, Research Division, Council of Europe/European Court of Human Rights, 2015; https://www.echr.coe.int/Documents/Research_report_equal_access_justice_violence_women_ENG.PDF, E.T. 20.08.2022.

European Parliament resolution of 5 May 2022 on the impact of the war against Ukraine on women (2022/2633(RSP))"; https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0206_EN.html, E.T. 22.08.2022.